

УДК 7.05:373.1

Артеменко Марія Павлівна¹

к.т.н., доцент кафедри дизайну

Херсонський національний технічний університет

E-mail: marikom@inbox.ru

Чепелюк Олена Валеріївна²

д.т.н., професор кафедри дизайну

Херсонський національний технічний університет

E-mail: echepelyuk@mail.ru

ЗАСОБИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ В АСПЕКТІ ЕКО-ВИХОВАННЯ

Анотація: В статті проаналізовано базу хронологічних рядів репродукцій живописних полотен та гравюр, на яких зображено навчально-виховний процес. Визначено роль еко-виховання як пріоритетного напрямку виховання в сучасних умовах та запропоновано структурну схему засобів гармонізації простору навчального приміщення на основі еко-виховних принципів за такими критеріями: за рахунок сприйняття елементів та предметів інтер'єру; за рахунок зонування навчального приміщення; за рахунок введення в інтер'єр об'єктів живої природи; за рахунок введення в інтер'єр атрибутів еко-виховних форм навчання.

Ключові слова: гармонізація простору, еко-виховання, навчальні приміщення, зонування навчального простору.

Постановка проблеми. Оточуюче середовище, в якому мешкає та функціонує людина, є невичерпним емоційним джерелом, що знаходить відгук в її психофізіологічному стані. Дитина має гіперболізовану структуру світосприйняття, тому під час пізнавального процесу, зокрема в загальноосвітніх закладах, вплив облаштування та оформлення навчального простору очевидний і може як підвищити рівень засвоєння інформації, так і знизити останній.

¹© Артеменко М.П.

²© Чепелюк О.В.

Навчальний процес за своєю суттю покликаний сформувати в учня стійку нейронну структуру уявлень про світ шляхом подразнення фізіологічних рецепторів – органів слуху, зору, дотику тощо. Вочевидь питання гармонізації простору навчальних приміщень, що розкривають закони позитивного налаштування на процес пізнання, є вкрай актуальними, особливо в еко-виховних аспектах, коли педагогами й системою освіти цілеспрямовано провокується інтерес, любов та турботливе ставлення до природних багатств навколишнього середовища.

Як зазначено в національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки розбудова національної системи освіти в умовах становлення України як самостійної незалежної держави з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя, історичних викликів XXI століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі [1]. Для даного дослідження серед цих проблем слід виділити: повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів. Вирішення вказаної проблеми в роботі [1] пропонується шляхом посилення мовної, інформаційної, екологічної, економічної, правової підготовки учнів створення здоров'язбережного освітнього середовища.

Тобто, відповідно до наказів президента, проблематика процесів гармонізації навчальних приміщень особливо в контексті еко-виховних засад закладена на державному рівні та має національне значення.

Таким чином, можна стверджувати, що тематика запропонованого в даній роботі дослідження є актуальною, оскільки створення гармонійного навчального простору є запорукою вдалого психологічного налаштування школяра на засвоєння навчального матеріалу, а прищеплення

підростаючому поколінню принципів еко-виховання підвищує рівень моральних та культурно-естетичних цінностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. При такій гострій проблематиці дослідження, питання організації простору навчально-виховних закладів не могло залишитися поза увагою науковців. Даній темі присвятили свої наукові пошуки багато вчених: Н.П. Афанасьєва, Л.А. Добровольський, О.М. Дячок, В.І. Єжова, Б.В. Жиганова, І.Й. Каракіс, Л.М. Ковальський, М.О. Полевичок, С.І. Пономарькова, С.П. Соловійова, С.В. Сьомки, В.Н. Шихєєва та інші, про що зазначається в роботі [2]. Близькими до піднятої теми є останні публікації В.І. Каліна та Е.В. Обуховської, проте вони розглядають питання або в освітньо-виховній площині, або стосуються інтер'єрів спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів (гімназії) взагалі без конкретних практичних пропозицій, зокрема поза увагою залишаються засади впровадження еко-виховних принципів. Також з позицій теоретичних розробок щодо терміну і явища освітнього середовища представляє інтерес робота К.І. Приходченко [3]. Автор розглядає його всебічний характер, проте, з практичної точки зору, в зазначеній публікації не надається рекомендацій щодо вдосконалення або адаптації реальних навчальних просторів потребам та принципам сучасного виховного й освітнього процесу.

Формулювання цілей статті. Дослідження має на меті сформулювати та систематизувати основні засоби гармонізації навчальних приміщень в аспекті еко-вихованих принципів на основі аналізу особливостей відображення останніх в освітніх інтер'єрах європейських шкіл різних часів.

Основна частина. Загальновідомо, що гармонізація простору досягається за рахунок створення культурного, естетично-наповнювального простору, побудованого на певному художньому образі. Відповідний інтер'єр сприяє фізичному, емоційному та психічному здоров'ю дитини. Такий простір має бути побудований у певній кольоровій гаммі, за основними законами композиції, ергономіки, з урахуванням

антропометричних особливостей, на фізіологічних та психічних факторів сприйняття.

З вказаного випливає, що процес гармонізації навчального простору є багатофакторним та потребує системного підходу.

В процесі дослідження, на основі аналізу історичних та сучасних шкільних інтер'єрів було розроблено класифікаційну схему засобів, за допомогою яких можна досягти гармонізації навчальних приміщень (рис. 1).

Рис. 1. Класифікаційна схема засобів гармонізації навчальних приміщень в аспекті еко-виховання

В якості критеріїв класифікації було обрано наступні шляхи гармонізації інтер'єрів навчального простору:

- за рахунок сприйняття елементів та предметів інтер'єру,
- за рахунок зонування навчального приміщення,

- за рахунок введення в інтер'єр об'єктів живої природи,
- за рахунок введення в інтер'єр атрибутів еко-виховних форм навчання.

Інформаційна основа дослідження складається з систематизованої бази хронологічних рядів репродукцій художніх полотен та гравюр різних епох від Середньовіччя до сучасності, на яких зображено навчально-виховний процес. Загальна кількість проаналізованого ілюстративного матеріалу становить 99 репродукцій. Крім того, під час систематизації засобів гармонізації навчальних приміщень з позицій еко-виховання до уваги були взяті вимоги та особливості методик навчання, що застосовуються в сучасній педагогічній практиці.

Розглянемо більш детально основні положення наведеної класифікаційної схеми засобів гармонізації навчальних приміщень в аспекті еко-виховання. Першим критерієм класифікації пропонується розділення факторів впливу оточуючого учня простору за характером дії на органи чуття, які безпосередньо відповідають за сприйняття елементів та предметів інтер'єру. В даному контексті логічно виділити якості предметів та матеріалів оздоблення інтер'єру, що спричиняють дію на органи зору, слуху, нюху та дотику людини.

Зір є біологічним процесом, який забезпечує сприйняття форми, розмірів, кольорів предметів та орієнтування серед них. З позицій пропаганди поваги до екології та відповідно до основного принципу еко-дизайну в оформленні інтер'єрів навчальних приміщень доцільно використовувати або натуральні матеріали, або матеріали та предмети, що за своїм кольором, формою, текстурою відтворюють об'єкти природного світу. Окрему увагу в даній категорії засобів гармонізації навчального простору слід приділити освітленню (як штучному, так і природньому) та його якостям. Освітлення має за кольором та відтінком гармонійно поєднуватись з предметами інтер'єру,

підкреслювати форму і текстуру матеріалів, налаштовувати учнів на сприйняття інформації про «екоетику» й «екомораль».

Сприйняття звукових коливань органами слуху також має безцінне значення в психічному розвитку повноцінної особистості та прищепленні принципів гуманного ставлення до природних багатств. Завдяки слуху пізнається звукова частина навколишнього середовища, пізнаються звуки природи. Без звуку неможливі звукове, мовне спілкування між людьми, людьми і тваринами, людьми і природою.

Запахи матеріалів та запахи навколишнього середовища (дерева, квіти і т.д.), що є невід'ємними складовими навколишнього світу, мають гармонійно поєднуватися, не подразнювати органи нюху, викликаючи алергічні реакції, а спричиняти психофізіологічне розслаблення та відповідне налаштування на творчу та пізнавальну діяльність.

Другим пунктом відмічено можливість гармонізації за рахунок зонування навчального приміщення. Приклади зонування навчального простору можна спостерігати на репродукціях живописних полотен та гравюр, ще за часів Середньовіччя. Не залежно від виховних ідеалів суспільства, педагоги різних епох організовували навчальний простір таки чином, щоб чітко відокремити зону роботи учителя від робочої зони учнів. Цей аспект пояснюється як ергономічними засадами так і виховним навантаженням, коли, наприклад, зона роботи вчителя піднімається над основним рівнем всієї кімнати, підкреслюючи його авторитетне становище.

Так, для гармонізації навчального простору в ньому доцільно виділяти робочу зону учнів, яка включає зону для динамічних і статичних занять, зону для проведення експериментів та досліджень, робочу зону вчителя, зону для збереження необхідних для навчання предметів¹¹ та зону відпочинку.

В роботі [4] автор зазначає, що екологічне виховання передбачає розкриття сутності світу природи - середовища

перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Тобто уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Здійснюється вона на всіх етапах навчання у школі, кожному з яких, з огляду на вікові особливості школярів, властиві певна мета, завдання, методика.

В контексті вище зазначеного в процесі гармонізації навчального простору дизайнеру слід враховувати психологічне сприйняття інформації різними віковими групами школярів, що також відображаються в методиках викладання, а звідси і в функціональних вимогах до наповнення середовища.

Важливим засобом гармонізації навчального простору являється введення в інтер'єр об'єктів живої природи: зелені кутки, квіти, рослини, акваріуми, тераріуми, клітки для птахів та звірів і т.д. Вони відіграють важливу роль для забезпечення пізнання та спостереження за об'єктами природного світу, розвивають турботливе і відповідальне ставлення, тобто є основами формування екоморальних принципів особистості. Зазвичай подібні об'єкти живої природи в інтер'єрі стають його композиційним центром та концептуальною основою.

М.М. Фіцула в своїй роботі вказує, що в процесі екологічного виховання можна застосовувати різні форми: екскурсії, бесіди, ігри, уроки, практичну природоохоронну діяльність, конференції, диспути, колективні творчі справи та ін. Для формування екологічної культури педагоги сьогодні використовують різні засоби: усну народну творчість, природне середовище, кінофільми, науково-популярну літературу, телевізійні програми тощо. Звідси гармонійний простір в аспекті еко-виховання має включати в себе необхідні супровідні атрибути. Наприклад, предмети для проведення тематичних ігор, предмети для проведення природничих експериментів,

предмети для спостереження за природними явищами, предмети для проведення творчих занять з натуральними матеріалами та предмети для проведення презентацій та лекцій екологічної та природничої тематики.

Висновки. Можна виділити наступні засоби гармонізації навчальних приміщень в аспекті еко-виховання: за рахунок сприйняття елементів та предметів інтер'єру, за рахунок зонування навчального приміщення, за рахунок введення в інтер'єр об'єктів живої природи, за рахунок введення в інтер'єр атрибутів еко-виховних форм навчання.

Розглянуті у даній роботі питання гармонізації навчальних приміщень в аспекті еко-виховання можуть знайти практичне застосування діяльності дизайнерів шкільних інтер'єрів, розкриють деякі принципи проектування просторів зазначеного призначення для керівників навчальних закладів, а також будуть корисними у навчальному процесі підготовки фахівців-дизайнерів.

Перспективи подальшого дослідження. У подальшому планується дослідити вплив біонічних форм у навчальних приміщеннях на формування особистості школяра.

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року / Схвалено указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. *Обуховська Е.В.* Поєднання естетичного та психологічного аспектів при формуванні дизайну інтер'єрів гімназії з урахуванням вимог навчально-виховного процесу/ *Е.В.Обуховська* // Вісник ХДАДМ. – Харків: ХДАДМ, 2009. - №5. – С. 150-155.
3. *Приходченко К.І.* Характеристика різнобічних якостей освітнього середовища // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ: ЛНУ ім.Т.Шевченка, 2010. - № 16(203), Ч.2. – С. 61-67.
4. *Фіцула М.М.* Екологічне виховання / Педагогіка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>
5. *Калін В.І.* Дизайн предметно-просторового середовища школи та його виховне значення / Вісник ХДАДМ № 4, 2010. – С. 20.

Аннотация:

Артеменко М.П., Чепелюк Е.В. Средства гармонизации учебных помещений в аспекте эко-воспитания. В статье проанализировано базу хронологических рядов репродукций живописных полотен и гравюр, на которых изображено учебно-воспитательный процесс. Определена роль экологического воспитания как приоритетного направления воспитания в современных условиях и предложена структурная схема средств гармонизации пространства учебного помещения на основе эко-воспитательных принципов по следующим критериям: за счет восприятия элементов и предметов интерьера; за счет зонирования учебного помещения; за счет введения в интерьер объектов живой природы; за счет введения в интерьер атрибутов эко-воспитательных форм обучения.

Ключевые слова: гармонизация пространства, эко-воспитание, учебные помещения, зонирование учебного пространства.

Abstract

Artemenko M.P., Chepeljuk O.V. Harmonization tools of classrooms in aspect of eco-education. The article analyzes base of chronological rows of reproductions picturesque canvases and engravings, which represent educational-educative process. Defines the role of eco-education as priority direction of educative in modern conditions and proposed structural scheme means of harmonization space in educational buildings based on eco-educational principles according to the following criteria: due to perception of elements and interior items; through zoning classrooms; by the insertion in interior objects of living nature; by the insertion in the interior attributes of eco-educative forms of schooling.

Keywords: harmonization space, eco-education, educational rooms, educational space zoning

Стаття надійшла в редакцію 25.02.2016